

РЕЦЕНЗИЯ

от

Проф. д-р Георги Т. Томов, д.м.

Департамент „Здравеопазване и социална работа“, НБУ - София

Назначен със заповед № Р-109-371/04.11.2024 г. за член на научно жури по процедура за придобиване на научна степен „доктор на науките“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве, специалност „Управление на общественото здраве“ **от доц. Михаела Атанасова Варнева, д.м.**, с дисертационен труд на тема „Професионално сдружаване и развитие на дейността на зъботехниците в България.“

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

Прегледът на документите показва, че процедурата по обявяване на защитата са спазени, документите са подготвени съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Медицински Университет – Варна.

2. Кратки биографични данни на кандидата

Доц. Михаела Атанасова Варнева, д.м., се дипломира през 1983 г. към ИПЗКССО „Д-р Ненчо Николаев“ – Варна в специалност „Зъботехник“. След допълнителна квалификация и придобиване на преподавателска правоспособност, през 2000 г. тя става „бакалавър“ по специалност „Управление на здравните грижи“ към ВМИ – Пловдив. Поетапно преминава през длъжностите „хонорован преподавател“ в ПМИ – Варна и преподавател по практика в МК – Варна. През 2013 г. придобива ОНС „доктор“ по специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“. От 2015 г. е доцент по специалност „Управление на общественото здраве“ в МК на МУ – Варна. Във връзка с дисертационния труд кандидатът е публикувал **12 пълнотекстови статии, в които е първи и единствен автор.**

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Зъботехниците са основни членове на денталния екип и играят съществена роля в процеса на лечение на пациентите чрез изработваните от тях специализирани медицински изделия. През дългия път на своето развитие, професията на зъботехника непрекъснато се е променяла в синхрон с постоянно изменящите се изисквания на денталните лекари, пациентите и системата на здравеопазване. Тези процеси обаче не са се развивали синхронно в различ-

ните части на Европа и света. Допълнително, политическите, културни и социалноикономически особености в определени периоди от историческото развитие на професията в България, е довело до възникване на разлики между опита и традициите относно нормативната база, дейността и обучението на зъботехниците у нас и в чужбина. Не на последно място, на пазара непрекъснато се предлагат нови материали и технологии. Както преди, така и сега след присъединяването на България към ЕС, за практикуващите зъботехници е необходимо да се обучават през целия живот, за да бъдат конкурентоспособни на пазара на труда.

Липсата на изчерпателно изследване на историческите данни за професионалните сдружения на зъботехниците в България, липсата на системно проучване на мнението на зъботехниците за съсловната им организация (Българската асоциация на зъботехниците) относно очакванията им от нея, липсата на методика и организация на продължаващото/следдипломното обучение на зъботехниците и други поставени от доц. Михаела Варнева въпроси, касаят не само тесните специалисти в областта, но и общественото здравеопазване. Ето защо считам, че избраната тема е актуална, а така формулираната цел, задачи, методика и организация на проучването - целесъобразни.

4. Познаване на проблема

Литературният обзор към дисертацията е развит на 86 страници и се опира на 281 цитирани източника (204 на кирилица и 77 на английски език). В него дисертантът прави последователно кратък преглед по темата, който включва представяне в хронологичен порядък на съсловните организации в здравеопазването, като специално внимание е отделено на мястото и ролята на профсъюзното движение в България от неговото зараждане до 09.09.1944 г. Обзорът продължава с преглед на условията и обстоятелствата около възраждането на съсловните организации и сдружения в здравеопазването след 1990 г. Разгледано в подробности е възникването и развитието на дейността на зъботехниците в България, като някои от изнесените факти и документи се обнародват за първи път. В отделна глава е представена дейността на зъботехниците в 21 държави от целия свят (Япония, САЩ, Австралия, Европа и др.). Анализирано е правното регламентиране на съсловната организация на зъботехниците в България (БАЗ), нейната структура, функции, цели и задачи. Отделено е и внимание на професионалните организации на зъботехниците в чужбина, като е направен сравнителен анализ.

Литературният обзор демонстрира много висока професионална култура и познаване на проблема в детайли. Според изследвателя е необходимо да се съхранят историческите факти за съсловните сдружения на зъботехниците и те да заемат полагащото им се място в българската медицинска историография. Благодарение на подробния литературен обзор и резултатите от собствените проучвания, както и на натрупания собствен опит като преподавател и дългогодишен член на съсловието, изследвателят прави сполучлив SWOT-анализ на дейността на зъботехниците и разработва систематизиран модел за развитието на дейността по специалността „Зъботехник“ и стратегия за развитие на професията.

5. Методика на изследването

Целта е ясно формулирана, а десетте задачи за нейното разрешаване – логично и подбрани и описани. За решаването им е използван достатъчен по обем материал. Първите четири задачи са свързани с периодизацията на професията „Зъботехник“ в България и се опират на богата изворова база и нормативни документи. Петата задача изследва законовата база, регламентираща създаването и дейността на БАЗ. В задача №6 фокусът пада върху опита на чуждестранните професионални организации на зъботехниците и дейността по специалността „Зъботехник“. В седма задача се прави демографска, професионална и квалификационна

характеристика на работещите зъботехници и преподаватели по специалността с образователно-квалификационната степен „Зъботехник“. В задачи №8 и 9 се изследват мненията и познанията на практикуващите зъботехници и преподаватели в МК за нормативната база и управлението на БАЗ и очакванията им относно СДО, което е свързано с формулиране на работни хипотези от страна на изследователя. В последната задача се прави SWOT-анализ на дейността по специалността „Зъботехник“ в България. Разработването на дисертационния труд е осъществено в шест хронологично последователни и логично следващи една след друга фази.

Методите и схемата на провеждане на проучванията са изчерпателно описани. Правилно са подбрани използваните статистически методи, което е предпоставка за достоверността на направените изводи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е разработен в четири глави и съдържа 239 страници. Онагледен е с 19 таблици, 24 фигури, 24 снимки, 4 схеми и 9 приложения. Библиографската справка включва 281 литературни източника, от които 204 са на кирилица и 77 на латиница.

Дисертацията започва с литературен обзор по проблема, който свързва дискутабилните въпроси по темата с целта и задачите, формулирани от изследователя. След формулиране на целта и десетте задачи, кандидатът излага последователно материалите и методите, използвани в дисертационния труд. На базата на проведеното задълбочено проучване на литературните източници, документите, дълбочинните интервюта и другите резултати от собствени проучвания, изследователят формулира 10 извода, на базата на които отправя препоръки към БАЗ, трите медицински университета и медицинските колежи към тях, законодателя и самите практикуващи зъботехници. Направените изводи са достоверни и отразяват приносите на разработения труд.

Считам, че получените при разработката на дисертацията резултати запълват в голяма степен съществуващите пропуски относно историческото развитие на професионалните сдружения и съсловната организация на зъботехниците и другите работещи в здравеопазването, както и това, че за първи път у нас се изследва мнението на членовете на БАЗ и преподавателите по специалността „Зъботехник“ относно нагласите им към БАЗ и други важни за съсловието въпроси, което ще позволи подобряване на дейността на организацията и дейността по специалността.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Цялостният анализ на получените резултати води до формулиране на научни приноси с оригинален характер (8 приноса с теоретичен характер и 5 приноса с практико-приложен характер), които приемам. От двете групи приноси, считам за най-значими по отношение професионалното развитие на специалността два от тях - разработената оригинална методика за СДО на зъботехниците у нас и методиката за наставничество при обучението на зъботехниците по време на учебната практика и преддипломния стаж в СМТЛ.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Във връзка с дисертационния си труд доц. Михаела А. Варнева е публикувала **12 пълнотекстови статии**, в които е първи и единствен автор. Те отразяват различни аспекти на дисертационния труд и имат приносен характер.

9. Лично участие на кандидата

Личното участие на кандидата в планирането и извършването на работата, в анализа на получени резултати и във формулирането на заключенията и приносите, са извън съмнение.

10. Автореферат

Представеният автореферат отразява в синтезиран вид структурата и съдържанието на дисертационната разработка.

11. Критични забележки и препоръки

Само три от публикуваните във връзка с дисертационния труд статии са на чужд език (една на руски език и две на английски език), което намалява възможността за запознаване на по-широка аудитория с резултатите от проучванията на автора.

12. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Смятам, че доц. Михаела Варнева може и трябва да продължи своите бъдещи изследвания по тази тема. Организирането и провеждането на продължаващо/следдипломно обучение на зъботехниците е от критично значение за тяхната професионална компетентност и конкурентоспособност на пазара на труда. В този контекст е особено важно законодателят и съсловната организация да обединят своите усилия в тази посока. Настоящият дисертационен труд дава солиден методичен инструментариум именно за това. Допълнително, зъботехниците трябва да са информирани и мотивирани относно възможностите за такова СДО. Това може да бъде организирано и под формата на лекция към програмата за продължаващо обучение на БАЗ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд е довел до постигането на **научно-приложни резултати, които представляват принос в науката и отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ - Варна. Представените материали и дисертационни резултати **напълно съответстват** на специфичните изисквания на МУ – Варна.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научна степен „доктор на науките“** на ДОЦ. МИХАЕЛА АТАНАСОВА ВАРНЕВА в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве, специалност „Управление на общественото здраве“.

09. 12. 2024 г.
София

Рецензент:

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

Проф. д-р Георги Т. Томов, д.м.